

Venla Saarela

KESTÄMÄTÖN KAUPUNKI – MIKSI LÄHIÖITÄ PURETAAN?

Kertakäyttöiset rakennukset ja case Meri-Rastila

Kandidaatintyö
Rakennetun ympäristön tiedekunta
Annuska Rantanen
Lokakuussa 2022

TIIVISTELMÄ

Venla Saarela: Kestämätön kaupunki – Miksi lähiöitä puretaan? Kertakäyttöiset rakennukset ja Case Meri-Rastila; The unsustainable city – Why are suburbs being demolished?

Tampereen yliopisto
Arkkitehtuurin TkK-tutkinto-ohjelma
Kandidaatintyö
Lokakuu 2022

Tämä kandidaatintyö käsittelee lähiöihin kohdistuvaa purkamista ja sitä, miksi se on kestäväntöntä. Rakentamisen kestävyys ei tarkoita ainoastaan mielekkäiden tilojen suunnittelua, vaan myös henkisen, sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman kasvattamista arkkitehtonisin keinoin. Tutkielma nostaa esille tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet suomalaisten lähiöiden kehitykseen ajan saatossa. Aihetta käydään läpi keskittyen lähiöiden nykytilanteeseen sosiaalisesta ja yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Työn tutkimusaineisto koostuu kirjakatsauksista sekä 2010-luvun julkaisuista, joissa käsitellään suomalaisen lähiön kehitystä ja siihen vaikuttaneita syitä.

Tutkielman ensimmäisessä osiossa käsitellään kestävyuden käsitettä, sekä lähiöihin liitettävää sosiaalista ja yhteiskunnallista kestäväntömyyttä. Lähiöihin tiivistyy monenlaisia ongelmia, ja tutkielmassa pohditaan myös sitä, mitkä ongelmista ovat todellisia, mitkä ulkopuolelta määriteltyjä ja mitkä vain asenteisiin perustuvia ennakkoluuloja. Toisessa osiossa pohditaan, miksi lähiöitä pyritään parantamaan pääsääntöisesti purkavalla täydennysrakentamisella, eikä esimerkiksi kevyemmällä saneerauksella. Ongelmalähiö käsitteenä on leimannut purkamiseen kohdistuvaa keskustelua, ja käsitettä onkin syytä tarkastella kriittisessä valossa. Suomessa ei ole samassa mittakaavassa ongelmalähiöitä kuin esimerkiksi Ruotsissa, mutta lähiöongelma on täälläkin ratkaistavana. Osiossa pohditaan myös sitä, mitä keinoja olisi kohtuullista käyttää, jotta alueiden ongelmia saataisiin ratkottua niiden asukkaat huomioon ottaen. Kolmannessa osiossa tarkastellaan lähiöiden mainetta ja lähiöiden rakennusten elinkaarta sekä kysytään, onko kestävä kaupunkirakentaminen lähiössä edes mahdollista.

Neljännessä ja viimeisessä luvussa käydään läpi esimerkinomaisesti Vuosaaren Meri-Rastilaa, joka on suureksi osaksi 1990-luvulla rakentunutta aluetta ja on nyt kokemassa laajamittaisen purkamis- ja täydennysrakentamisprosessin. Luvussa pohditaan, miksi tähän ratkaisuun on päädytty ja olisiko alueelle ollut muita vaihtoehtoja sen ongelmien ratkaisemiseen.

Kirjallisuuskatsauksessa selvisi, että lähiöiden purkamiseen merkittävimmin vaikuttavia syitä ovat asuntojen kysynnän puute muuttotappiokunnissa, rakennusten syrjäinen sijainti, asumistarpeiden muutokset, asuntojen puutteellinen varustelu, huono tekninen kunto sekä näistä johtuva asukkaiden alhainen viihtyvyys. Näiden syiden lisäksi purkamiseen vaikuttaa ihmisten asenteet ja mielikuvat lähiöistä. Lähiöillä on ollut jo vuosikymmeniä huono maine, josta niiden on ollut vaikea irtautua. Tutkielmassa todetaan myös, että lähiöt nähdään hyvin erilaisessa valossa ulkopuolelta tarkasteltuna, kuin miten niiden asukkaat itse kokevat ne. Ulkopuoliset asenteet vaikuttavat herkästi asukkaiden omiin asenteisiin elinympäristöään kohtaan, ja lähiöongelmista puhuttaessa onkin oltava tarkkana, mihin sävyyn lähiöistä puhutaan ja kirjoitetaan. Tulevaisuudessa tulisikin miettiä mitä ihmisryhmää lähiöpurkaminen palvelee, ja voisiko lähiöiden statusta nostaa joillain muillakin keinoilla kuin uudisrakentamisella.

Avainsanat: Lähiöt, purkaminen, kestävyys, Meri-Rastila

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -palvelulla.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
2. KESTÄMÄTÖN LÄHIÖ.....	3
2.1 Lähöiden kestävyys ennen ja nyt.....	3
2.2 Sosiaalinen kestävyys.....	4
2.3 Yhteiskunnallinen kestävyys	6
3. KESTÄVÄN RAKENTAMISEN ARVOPERUSTA	8
3.1 Miksi kestävyys ei ole prioriteetti? Miksi puretaan?	8
3.2 Ongelmalähiö vai lähiöongelma	9
3.3 Arvojen ristiriita	10
4. KESTÄMÄTÖN LÄHIÖ HISTORIALLISESSA JATKUMOSSA	12
4.1 Lähöiden maineen vaikutus niiden arvostukseen	12
4.2 Rakennuksen elinkaari.....	12
4.3 Onko kaupunkirakentamisen kestävyys edes mahdollista?	14
5. CASE MERIRASTILA	15
5.1 Meri-Rastilan purkamisen tarkastelu	17
6. YHTEENVETO.....	19
7. LÄHTEET	21
8. KUVALÄHTEET	23

1. JOHDANTO

1960–1970-luvuilla rakennettujen lähiöiden laajamittainen purkaminen on kestävämmän kaupunkisuunnittelun yksi osa-alue, johon vaikuttaa niin yhteiskunnallisia, inhimillisiä kuin historiallisia tekijöitä. Erilaiset korjausrakentamisen ratkaisut tarjoavat mahdollisuuksia kaupunkirakenteen säilyttämiseen, mutta purkaminen on silti usein se, mihin päädytään. Kandidaatintyöni pyrkimyksenä on selvittää, miksi puramme lähiöitä, ja mitä siihen vaadittaisiin, että suhtautuisimme niiden korjaamiseen ja säästämiseen enemmän mahdollisuutena kuin taakkana.

Lähiöiden purkamisen syyt eivät aina ole yksiselitteisiä, sillä niiden taustalla vaikuttavat myös inhimilliset syyt. Näitä ovat muun muassa ihmisen puolueellisuus aina asioita tarkastellessa sekä erilaiset asenteet, joihin vaikuttavat myös ihmisen omat lähtökohdat. Ihmiselle on tyypillistä tavoitella ensisijaisesti omaa etuaan yhteiskunnan etujen sijaan. Nämä kaikki tekijät vaikuttavat päätöksentekoon, mikä on huomioitava, kun tarkastellaan purkamiseen johtavia syitä. Lähiökeskustelu on usein hyvin latautunutta, ja jotta voisimme miettiä, miten todellisuudessa haluamme lähteä selvittämään lähiöihin kasaantuneita ongelmia, on asiaa pyrittävä tarkastelemaan niin purkajien kuin purkamisen kohteeksi joutuneiden ihmistenkin näkökulmasta.

Lähiöihin kohdistuu paljon arvojen ristiriitaa. Rakentamiseen vaikuttavat arvot, kuten ekologisuus, rakennusperinnön vaaliminen ja kulttuurihistoriallinen arvo, eivät olleet niitä arvoja 1960-luvun rakentamisessa, joita nykyään pyritään toteuttamaan. On syytä pohtia myös sitä, voiko ihminen elää omien arvojensa vastaisessa ympäristössä. Samalla voi kysyä sitä, miksi kestävyys ei ole prioriteetti, kun suunnitellaan mahdollisesti vuosikymmeniä kaupunkikuvassa näkyvää rakennuskantaa.

Tässä työssä tarkastelen myös kestävämmän kaupungin käsitettä osana historiallista jatkumoa. Historian painolastin vaikutus lähiöihin kohdistuviin asenteisiin on merkittävässä roolissa, kun tarkastellaan ihmisten asenteita omaa elinympäristöään kohtaan. Usein negatiiviset kokemukset korostuvat lähiöistä puhuttaessa, mikä jo itsessään lisää niiden huonoa mainetta ja toimii näin taustavaikuttajana purkupäätöksissä.

Kandidaatintyön lopussa pohditaan sitä, onko kestävyys edes mahdollista huomioon ottaen kaikki edellä mainitut syyt. Lähiöt ovat merkittävä osa Suomen rakennusperintöä,

ja niistä voidaan oppia paljon, jotta tulevaisuudessa voidaan rakentaa pitkäikäistä ja kestävästä kaupunkia. Tätä ajatusta tukemaan tarkastelen case-tutkimuksena Vuosaaren Meri-Rastilaa, joka on poikkeuksellisen nuori kaupunginosa joutuakseen niinkin laajamittaisen purkamisen kohteeksi, mitä sinne on suunniteltu.

2. KESTÄMÄTÖN LÄHIÖ

2.1 Lähiöiden kestävyys ennen ja nyt

Erityisesti 1960–1970-luvuilla pääasiallisesti rakennetut lähiöt ovat nyt viidenkymmenen vuoden iässä, ja peruskorjauksen tarpeessa (Norokorpi 2011). Aikanaan edullisista materiaaleista rakennetut ja nopeasti suunnitellut lähiöt ovat risteyskohdassa, jossa ne voidaan joko peruskorjata kestäväksi vielä vuosia, tai sitten purkaa. Usein purkamista perustellaan taloudellisilla, nykyään myös ympäristöön liittyvillä syillä, mutta taustalla vaikuttaa myös paljon yhteiskunnallisia syitä. Matti Kortteinen toteaa artikkelissa, että Lähiöistä halutaan muovata asumisen brändiä (2013), että lähiöiden perusparantaminen mielletään usein kalliiksi ja vaikeaksi projektiksi, jota mietitään vasta sen jälkeen, kun purkaminen on poissuljettu vaihtoehto. (Honkatukia 2013) Lähiöitä koskevissa tutkimuksissa on niiden määräksi Suomessa arvioitu karkeasti 300, riippuen miten lähiö määritellään. (Stjernberg 2015, 547) Kyseessä on siis yhteiskunnallisestikin mittava urakka.

Teknologian kehitys on osaltaan vaikuttanut suunnittelun painopisteen siirtymiseen yhä insinöörilähtoisemmäksi. Kun rakennuksen materiaalivalintoihin ja muodonantoon vaikuttaa yhä enenevässä määrin tekniset ratkaisut, arkkitehtuurin merkitystä suunnittelussa ei pidä unohtaa. 1960-luvulla Suomessa alkanut tehokkaan rakentamisen ihanne on pyyhkäissyt alleen paljon monimuotoista ympäristöä, jonka tilalle on tullut yksipuolista kaupunkirakennetta, lähiöitä. Rakennetun ympäristön historiattomuus lähiöissä on osaltaan luonut sosiaalisia ongelmia, sekä siirtänyt vanhoja, jo olemassa olevia ongelmia muualle. (Pakkala 2019))

Alun perin osaltaan utopistisetkin visiot lähiöistä kumpusivat tänäkin päivänä keskeisistä suunnittelun lähtökohdista: tehokkuudesta, ihmisen hyvinvoinnista ja luonnonläheisyydestä. Lähiöitä rakennettiin usein kaupungin ulkopuolelle aiemmin rakentamattomaan ympäristöön. Luonnon keskelle rakennettu ”metsälähiö” ei kuitenkaan pysty tarjoamaan sen asukkaille työpaikkoja tai monipuolisia palveluita, joten se on riippuvainen kaupungin infrastruktuurista. Lähiöitä rakennettiin autoilevalle kansalle, mutta tänä päivänä, kun kaikilla lähiöasukkailla ei joko ole varaa tai halua omistaa autoa, ei tämäkään suunnittelun lähtökohta tue enää lähiöiden positiivista ja kestävästä kehitystä.

Usein aluekehittämisen argumenttina käytetään sitä, että se auttaa ratkaisemaan ilmastonmuutoksen tuomia ongelmia. Se kenelle luomme kestävästä kaupunkia, on hyvä

ottaa huomioon ympäristöä suunnitellessa. Kaupunkien vähähiilisyden kehittäminen luo helposti epätasa-arvoa asuntopolitiikkaan etenkin muuttovoittoisissa kunnissa. Monimuotoinen asuntokanta niin koko kaupungissa kuin sen lähiöissäkin edistää ihmisten välistä tasa-arvoa. (Leino, Wallin & Laine 2022, 27)

Rakennettu ympäristö on konkreettinen dokumentti ihmisen historiasta ja rakennetun ympäristön kehityksestä. Se vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin, elintapoihin ja käsitykseen muista ihmisistä. Kokemus elinympäristön turvallisuudesta on riippuvainen siinä olevasta rakennuskannasta; vanhat tutut rakennukset luovat mielikuvan kestävästä arvoista ja historian jatkuvuudesta, kun taas yksipuolinen ympäristö, josta on kadotettu historialliset kerrostumat, ei sido ihmistä aikajatkumoon (esim. Jacobs 1961).

Kestävä rakentaminen ei tee kompromisseja tulevien sukupolvien kustannuksella. Kestävää kaupunkirakennetta syntyy ottamalla huomioon alueen historia kaavoituksen keinoin ja materiaalivalinnoilla. Monotoninen kaupunkirakenne on kestävä ratkaisu aluesuunnittelussa, ja sellaisiksi suunnitellut lähiöt on vaikea sulauttaa osaksi laajempaa historiallista jatkumoa.

2.2 Sosiaalinen kestävyys

Huono-osaisuus kasaantuu helposti lähiöihin, mutta näin ei ole pakko olla. Suomi on luokkayhteiskunta yhä enenevässä määrin. Yleisesti tunnetun sanonnan mukaan rikkaat rikastuvat ja köyhät köyhtyvät. Tämä eri tuloiluokkien välinen kasvava kuilu ei voi olla vaikuttamatta asuinalueiden sosiaaliseen kestävyteen. Luokkayhteiskunnan erot ja ongelmat eivät kuitenkaan ole vain niiden ääripäissä, vaan väliin mahtuu paljon harmaan sävyjä. (Luhtakallio 2018)

Yle Areenan podcastissa *Demokratia suomalaisessa lähiössä* Eeva Luhtakallion puhuu siitä, miten lähiöiden asukkaille on tärkeää pitää huolta omasta ympäristöstään, ja miten siihen halutaan identifioitua. Hän tuo myös esille sen, että on olemassa lähiöitä ja ongelmalähiöitä. Kun asuinalue kantaa jotakin stigmaa, niihin kohdistetaan erilaisia kehitystoimia kuin lähiöön, joissa ei ole todettu esimerkiksi segregatiota tai muita sosiaalisia ongelmia. Ihmisillä on tarve korostaa oman paikkansa hyviä puolia, kun sitä määritellään ulkopuolelta. (Luhtakallio 2018) Lähiöiden demokratia voi toteutua vain sitten, kun lähiöiden asukkaat tuntevat itsensä arvostetuiksi ja kuulluiksi. Tasa-arvoisessa asemassa olemisen kokeminen asuinpaikasta riippumatta on ensiarvoisen tärkeää, jotta eri alueiden asukkaiden välille ei synny ennakkoluuloja tai negatiivisia mielikuvia toisista.

Yhteinen piirre lähiöille ja niiden sosiaaliselle aspektille on se, että niiden voidaan sanoa olevan alun perin vahvasti työväenluokan asuinalueita. Koska työväenluokkaiseksi ei enää varsinaisesti identifioiduta, lähiön maine perustuu nykyään yhä epämääräisempiin asioihin. (Junnilainen 2019) Mielikuva työväenluokkaisuudesta ja huono-osaisuudesta elää kuitenkin vahvasti niin lähiöasukkaiden kuin muidenkin kaupunkilaisten keskuudessa.

Koska kaupungin tavoitteena ei ole aina ollut rakentaa heterogeenisiä alueita, on historiassa päässyt syntymään alueita, joihin on keskittynyt paljon samaan yhteiskuntaluokkaan kuuluvia ihmisiä. Tämä luo jo itsessään sosiaalisia ongelmia, kun ihmiset tapaavat vain oman viiteryhmänsä jäseniä yksipuolisessa ympäristössä, jota monella ei kuitenkaan ole varaa valita.

Yhteiskuntaan kuulumattomuuden tunne tiivistyy lähiöissä. Vaikka oma elämä on pitkälti lähiössä, peruskokemus monella yhteiskunnasta on se, että se on jotain hyvin kaukana olevaa, useimmiten vihamielistä, ei minun asiallani tai etujani puolustamassa olevaa. Tämä näkyy konkreettisesti myös siinä, että lähiöt ovat erillisiä alueita kaupungista itsestään ja niillä harvoin on omaa itsenäistä infrastruktuuria. Koska lähiö on riippuvainen kaupungista, asettuu se siihen nähden alisteiseen asemaan, joka voi osaltaan vaikuttaa asukkaiden asenteisiin lähiöasukkaitakin kohtaan. (Luhtakallio 2018)

Lähiöissä asukasyhdistykset huolehtivat pitkälti asukkaiden omatoimisuudesta, mutta ohjailevat ylhäältä käsin osallistumista ja päättämistä. Asukasyhdistykset muodostuvat usein itse alueen ulkopuolisista henkilöistä, ei asukkaista itsestään. Tämä vaikuttaa osaltaan lähiöasukkaiden kokemukseen yhteisöllisyyden tunteesta, kun yhteisöllinen toiminta on hyvin rajatun ihmisryhmän, tai jopa ulkopuolisen järjestämää. (Junnilainen 2019)

Keskiluokan vieraantuminen huono-osaisempien ihmisten elämästä on sosiaalinen ongelma, joka leimaa lähiöitä. Sekoittuneilla alueilla vieraantuminen ei pääse niin voimakkaasti eskaloitumaan. Siinä missä keskiluokka ei hahmota lähiöiden todellisuutta, ei lähiöissä asuvien ihmisten näkemys hyväosaisten ihmisten todellisuudesta myöskään pidä täysin paikkansa. Tähän olisi teoriassa ratkaisuna se, että lähiöihin lisätään enemmän keskiluokkaisille ihmisille suunniteltuja asumismahdollisuuksia, mutta käytännössä tämän toteuttaminen kaikille tasa-arvoisesti voi olla hyvin haastavaa. Lähiöasukas voi kokea, että hänen elinympäristöään pyritään kohentamaan keinoilla, jotka eivät mitenkään auta häntä itseään, ja että esimerkiksi hänen tuloluokkansa koetaan ongelmalliseksi. Lähiöiden uudistaminen niin, että niistä löytyy yhä useammille ihmisille sopivia asuntoja ja palveluita kaventamatta siellä jo asuvien asuin- ja

elinmahdollisuuksia tukee tämän ajatuksen toteutumista. (Toivola 2018, 14) Tällä tavalla voidaan myös ehkäistä huono-osaisuuden kasaantumista.

2.3 Yhteiskunnallinen kestävyys

Lähiöiden kehitys voidaan nähdä ikkunana laajempaan yhteiskunnalliseen kehitykseen. Ne ongelmat, jotka tiivistyvät lähiöihin avaavat sitä, miten hyvin tai huonosti koko kunta tai alue voi. Jos kunnalla ei ole varaa tai keinoja kehittää eriytyviä lähiöitä, on taustalla syynä usein kunnan muuttotappiollisuus. Lähiöitä ei nähdä kaupungin tai kunnan houkuttelevina ja tuottavina alueina, koska niissä usein vain ainoastaan asutaan.

Gentrifikaatiolla, eli keskiluokkaistumisella, pyritään vastaamaan segregatioon. Helena Leino ja kumppanit kirjoittavat artikkelissaan *Sopiiko gentrifikaatio suomalaisen suuhun?* gentrifioitumisesta: Kaupunkien strategioissa keskiluokkaistaminen yleensä kuvataan positiivisena ilmiönä eikä nosteta esiin, että se voi johtaa esimerkiksi asumisen kallistumiseen ja palveluiden yksipuolistumiseen (Smith, 2002) Keskiluokkaistamalla pyritään kohentamaan työväenluokkaista aluetta niin, että se alkaa muodostua niin kulttuurisesti kuin sosiaalisestikin parempiosaisten alueeksi (esim. Glass, 1964; Karhula, 2015). Gentrifikaatio voidaan nähdä lähiöitä tarkastellessa pyrkimyksenä sekoittaa eri tuloluokkiin ja taustoihin kuuluvia ihmisiä keskenään, jotta koko alueen status kohenisi.

Taloudellisesta näkökulmasta gentrifikaatiossa on kyse alueen maan ja siinä olevien kiinteistöjen nykyisen ja potentiaalisen arvon erosta. Tällä Neil Smithin (1979) alun perin esittelemällä maankorkoeron teoriolla (*rent-gap theory*) tarkoitetaan pääomasijoittajien kiinnostusta kaupunkikehittämisen myötä saataviin voittoihin. Huonokuntoisten ja segregoituvien alueiden kunnostamisella kiinteistösijoittajat voivat luoda merkittävää alueen ja sen kiinteistöjen arvonnousua. Tämä puolestaan voi johtaa asumisen hintojen nousuun ja alueen sosiaalisen rakenteen muutokseen (van Gent & Hochstenbach 2020, 307).

Osansa asunto- ja rakentamismarkkinoiden tehokkuusajatteluun tuovat grynderit. Perustajaurakoitsijat eli grynderit ovat rakennusliikkeitä, jotka ostavat tontteja sekä perustavat asunto-osakeyhtiön tai kiinteistöosakeyhtiön. Ostamalleen tontille ne rakentavat tai rakennuttavat kyseisen yhtiön nimissä rakennukset ja myyvät huoneistot. Esimerkiksi Tampereella uudisrakennusten asunnoista jopa 90 prosenttia on pieniä yksiöitä ja kaksioita, joiden on tarkoitus mennä asuntosijoittajille. Nämä asuntotyypit ovat kaikkein tuottoisimpia rakennusfirmoille. Tätä tilannetta on yritetty muuttaa, mutta perustajaurakoitsijat ovat luonnollisesti vastustaneet muutosta. (Siren & Kärki 2021)

Rakennusliikkeiden voitontavoittelu ei myöskään tue rakennusten säästämistä, osittain purkamista tai uudelleenkäyttöä. Rakennusteollisuus hyötyy eniten, kun luovutaan kokonaan vanhasta rakenteesta ja rakennetaan tilalle täysin uutta. Vain osittain purkaminen ja vanhaan rakenteeseen uuden yhdistäminen on myös paljon työläämpää kuin tyhjältä pöydältä aloittaminen. (esim. Kaila 2008)

Rakennettua ympäristöä suunniteltaessa on pidettävä mielessä yhteiskunnallinen vastuu. Uusi rakennus tulee olemaan paikallaan ainakin viisikymmentä vuotta, ellei sen purkamiselle ole erityistä syytä. Sen lisäksi on huomioitava uuden rakennuksen vaikutus ympäristöön ja se, mitä vanhan rakennuksen purkaminen aiheuttaa. Vanhemmat rakennukset muodostavat jo asukkaille vakiintunutta ympäristöä, jonka uudelleenmuodostumisessa voi kestää vuosia.

3. KESTÄVÄN RAKENTAMISEN ARVOPERUSTA

3.1 Miksi kestävyys ei ole prioriteetti? Miksi puretaan?

Kaupunkia voidaan lähteä rakentamaan monesta näkökulmasta. Löyhä kaupunkirakenne väestömäärällisesti kasvavassa kaupungissa ohjaa tiivistämiseen, kun taas muuttotappiainen kaupunki saattaa tarvita jo olemassa olevan kaupunkirakenteen ehostamista, jotta sen nykyiset asukkaat viihtyvät siellä. Kestävään rakentamiseen pyrkiminen on jokaisen kunnan oma päätös. Se vaatii pohtimista, mihin halutaan panostaa. Jotta kaupunki pystyy vastaamaan sen asukkaiden tämänhetkisiin ja lyhyen aikavälin tarpeisiin, se saattaa joutua tekemään laatua koskevia kompromisseja. Jos taas halutaan rakentaa laadukasta ja ajallisesti kestävää kaupunkia, täytyy usein tinkiä joko aikataulusta tai rahasta.

Purkamiselle on esitetty paljon syitä. Diplomityössään *Kierrätys arkkitehtuurissa* (2008) Satu Huuhka mainitsee syiksi muun muassa kysynnän puutteen muuttotappiokunnissa, rakennusten syrjäisen sijainnin, asumistarpeiden muutoksen, asuntojen puutteellisen varustuksen, huonon teknisen kunnon alhaisen viihtyvyyden (Huuhka 2008, 28). 1960–1980-luvuilla luottamus kaupunkien ja yhteiskunnan kasvuun oli korkealla kaupungistumisen myötä, jolloin lähiörakentamisen buumi oli kovimmillaan. Kaupunkien ulkopuolella oleville lähiöasunnoille ei ollutkaan loppujen lopuksi niin paljon kysyntää mitä oli alun perin suunniteltu. Lähiöille muodostui imago-ongelmia, joista seurasi vetovoiman menetystä ja segregatiota. (Huuhka 2008, 23) Lähiöiden vetovoiman menetyksen yhtenä syynä voidaan myös pitää alueen heikkoa arkkitehtonista laatua ja yksipuolista rakennuskantaa.

Se miksi näitä ongelmakohtia ei lähdetä korjaamaan täydentämällä vanhaa, uusiokäyttämällä ja ehostamalla, vaan lähtökohtaisesti purkamalla, on monimutkainen kysymys. Painopisteen siirtyminen täysin purkavasta uudisrakentamisesta täydennysrakentamiseen on tapahduttava niin ekologisista kuin yhteiskunnallisista ja sosiaalisistakin syistä. Tämä vaatii lähiöiden ja vanhojen rakennusten uudelleentarkastelua eri valossa monilta eri tahoilta. Rakennuttajat ja arkkitehdit ovat avainasemassa ottamassa kantaa, mitä vanhoille ja rapistuville rakennuksille tehdään. Vanhoihin rakenteisiin sitoutunut hiilivarasto on ekologisesta näkökulmasta jo erittäin hyvä syy mieluummin säästää vanhaa rakennuskantaa kuin purkaa ja hävittää se sekä kuluttaa lisää luonnonvaroja uuden rakentamiseen. Uuden rakentamisen hiilijalanjälki on

aina lähtökohtaisesti suurempi kuin säilytettäessä ja korjattaessa vanhaa. Sosiaalista ympäristöä ei voida keinotekoisesti rakentaa kerralla valmiiksi, vaan se muodostuu vähitellen käytön myötä ja pidemmän ajan kuluessa.

Rakennuksen elinkaarta ajatellaan hyvin pitkälti toiminnallisen ja teknis-taloudellisen hyödyn kautta (Huuha 2008). Rakennuksen nähdään olevan elinkaarensa päässä, kun se ei enää vastaa toiminnoiltaan tai tekniikaltaan ajan senhetkistä rakentamisen tasoa. Jos vain nämä asiat huomioitaisiin, olisivat kaikki vanhat rakennukset purku-uhan alla. Vanhaan rakennukseen sitoutunut kulttuurinen arvo on aivan toisenlainen kuin uudella rakennuksella, ja sitä elinkaariajattelu ei huomioi.

Lähiöillä ei nähdä olevan niin voimakasta esteettistä arvoa tai arkkitehtonista arvoa kuin esimerkiksi keskusta-alueiden jugend-rakennuksilla, joten niiden purkamista on helpompi perustella elinkaariajattelulla. Tästä syystä ne usein nähdäänkin ensisijaisesti purettavina rakennuksina, koska tilalle ajatellaan aina saatavan parempaa niin rakenteellisesti kuin kulttuuriympäristönkin kannalta.

3.2 Ongelmalähiö vai lähiöongelma

Lähiöitä rakennettiin alun perin Suomen kaupungistumisesta johtuvaan asuntopulaan. Rakentamisessa korostui tehokkuus ja uusien rakennustekniikoiden hyödyntäminen. Nykyään lähiöt tunnetaan enemmän niiden ongelmista kuin hyvistä puolista. Lähiöt eivät ole kyenneet vastaamaan 2000-luvun asumisen toiveisiin ja tarpeisiin tarpeeksi joustavasti.

Huono-osaisuuden kasaantuminen lähiöihin eli segregatio on keskeisessä roolissa puhuttaessa lähiöiden ongelmista. ”Ajankohtaisessa keskustelussa lähiöt nähdään usein samankaltaisina eriytymiskiarteessä olevina alueina, joilla on samantyyppiset kehittämisen tarpeet.” (Stjernberg 2015, 28) Eroja on kuitenkin nähtävissä sekä seutujen välillä että niiden sisällä. Suomessa ei sinänsä ole saman mittakaavan ongelmalähiöitä, jollaisia esimerkiksi Ruotsiin on päässyt muodostumaan, joten voimmekin puhua enemmän lähiöongelmasta kuin ongelmalähiöistä. Ongelmalähiö-käsitettä alettiin käyttää julkisessa keskustelussa ensimmäistä kertaa jo 1970-luvulla. Käsite on kuitenkin hieman haastava, sillä se luo mielikuvan, että lähiön sisällä olisi sen asukkaista johtuva ongelma eikä niinkään yhteiskunnassa vallitseva rakenteellinen ongelma. Usein lähiöiden asukkaat viihtyvät senhetkisessä elinympäristössään ja jopa ajattelevat lähiön yhteisölliseksi ja viihtyisäksi paikaksi. (Timonen 2019) Lähiöiden yhteisöllisyyttä parantavilla toimilla on pyritty puuttamaan niiden ongelmiin. Nämä toimet tulevat kuitenkin usein lähiön ulkopuolelta ohjattuina, jolloin ne eivät poraudu todellisiin

ongelmiin vaan ulkopuolisten ihmisten näkemyksiin lähiöiden ongelmista (Junnilainen 2019).

3.3 Arvojen ristiriita

Kestävien arvojen mukainen rakentaminen on arkkitehtien vastuulla: kaupunkilaisen vaikutusvalta omaan asuinympäristöönsä on rajallinen, mutta suunnittelijalla on valta muovata ympäristöä omien tai muiden arvojen pohjalta. Usein viisaus kätkeytyy perinteeseen ja historiaan, ja niiden kadottua lähiörakentamisen kultakaudella unohtui myös näiden arvojen mukainen rakentaminen. (Broner-Bauer 1990, 88)

Olemme tällä hetkellä hieman samassa tilanteessa kuin lähiörakentamisen kultakaudella, paine rakentamisen tehokkuuteen tulee vain muualta. Arkkitehti on aina siinä asemassa, jossa joutuu sovittamaan kaikkien suunnittelun osapuolien mielipiteet ja motiivit yhteen. Lähiörakentamisen ja kaupungistumisen aikakaudella asukkaiden tarpeet ja toiveet olivat erilaiset kuin 2000-luvulle tultaessa. Lähiöiden asuntojen tilavuus ja luonnon läheisyys olivat ominaisuuksia, joita arvostettiin 1960- ja 1970-luvuilla. Nykyään arvostetaan enemmän keskeistä sijaintia, hyviä kulkuyhteyksiä ja uudempaa tekniikkaa, joita uudisrakennuksista löytyy. Nykyihmisen on siis lähiössä asuessaan sopeuduttava osittain arvojensa vastaiseen ympäristöön, mikä luo ristiriitaisen tilanteen.

Rakennusyritysten voitontavoittelu luo painetta niin uudisrakentamiseen kuin täydennysrakentamiseen. Uudisrakennus on lähes aina tehokkaampi kuin korjattu vanha rakennus niin tehokkuusluvultaankin kuin energiatehokkuuden kannalta. Vanhaa rakennusta korjaamalla voidaan kuitenkin päästä samoihin tehokkuuslukuihin kuin uudisrakentamisella. (Parmatic Oy) Tätä miettiessä voidaan myös kysyä, onko maksimaalinen tehokkuus aina rakentamisessa ensisijainen tavoite, ja jos on, niin miksi.

Kun pohditaan kysymystä purkaa vai korjata, on vaihtoehtoja tarkasteltaessa otettava myös huomioon vanhaan rakennukseen sitoutunut hiili, sekä uuden rakennuksen rakentamisesta aiheutuvat hiilidioksidipäästöt. Purkaa vai korjata -raportin mukaan korjaaminen on aina purkamista vähäpäästöisempi vaihtoehto. (Ylitalo 2021) Siispä raportin pohjalta tarkasteltuna ei purkamista voida perustella teknisillä tai ekologisilla syillä.

Tällä hetkellä puretaan jopa 1990-luvun rakennuksia, joten ei ole ollenkaan varmaa, että uudisrakennus ehtisi saavuttamaan sitä käyttöikä, jolloin se olisi muuttunut vähähiilisemmäksi kuin korjattu vanhempi rakennus. Korjaaminen on siis perusteltua myös kestävän kehityksen kannalta, koska emme voi koskaan ennustaa sitä mitä esimerkiksi 2070-luvulla tulee tapahtumaan rakentamisen saralla.

Jotta tulevaisuudessa voidaan tehdä kestäviä ratkaisuja, on arkkitehtien suunniteltava omien arvojensa mukaista ympäristöä. Hyvän purkaminen vain hieman paremman tieltä pois on kestävämpiä kuin nykyiset asukkaatkin huomioon ottavistakin syistä. Kestävä kaupunkirakenne on paljon muutakin kuin vain sen rakennukset ja niihin sitoutunut hiilidioksidi, se koostuu myös sosiaalisesta aspektista sekä pitkän aikavälin suunnittelusta, jossa otetaan huomioon rakennetun ympäristön historiallinen kerroksellisuus.

4. KESTÄMÄTÖN LÄHIÖ HISTORIALLISESSA JATKUMOSSA

4.1 Lähiöiden maineen vaikutus niiden arvostukseen

Peruskorjauksen tarpeen vaikutus lähiöiden maineeseen on ajankohtainen seikka, joka on otettava huomioon aihetta tarkasteltaessa. Lähiöt nähdään niin kunnan kuin asukkaidenkin silmissä taloudelliseksi taakaksi tai jopa riskiksi, jos niiden kehittämiseen aiotaan rahallisesti panostaa. (Salmela 2010) Rakentaminen on aina taloudellinen investointi, jossa usein pyritään mahdollisimman tehokkaaseen ratkaisuun. Tehokkuus ei aina ole mahdollista, jos halutaan ottaa huomioon muita arvoja, kuten esimerkiksi ympäristölliset tai kulttuuriset arvot.

Lähiöiden huono maine vaikuttaa väkisinikin niiden arvostukseen niin asuinalueina kuin sijoituskohteinakin. Junnilainen (2019) toteaa, että ulkopuolelta tulevat kielteiset asenteet leimaavat vuokra-asuntopainotteisten lähiöiden asukkaiden elämää. (Junnilainen 2019) Riskinä on, että lähiöiden leimaamisen lisäksi saatetaan leimata lähiöasukaskin ongelmalliseksi. Laman vaikutukset näkyvät edelleen muun muassa huono-osaisuuden kasautumisessa samoille alueille, asuntoloukkuina ja eriarvoisuutena. Kaikilla ei ole itsestään johtumattomista syistä tasavertaisia mahdollisuuksia, ja tämä voi näkyä siinä, ettei kaikilla ole varaa valita esimerkiksi asuinaluettaan.

Vaikka huono-osaisuus koetaankin usein negatiivisena piirteenä asuinalueella, kokevat lähiöasukkaat itse ympäristönsä tutuksi, turvalliseksi ja jopa yhteisölliseksi (Junnila 2019). Toisin sanoen lähiöitä arvostetaan niiden sisällä, ei niiden ulkopuolella.

4.2 Rakennuksen elinkaari

Kuten 1960- ja 1970-luvuilla, vielä nykyäänkin on rakennuksen käyttöikä hyvin lyhyt. Materiaalit, joita rakentamisessa käytetään kestävät korkeintaan 50-vuotta, kunnes niitä on ruvettava korjaamaan tai vaihtamaan. Elementtitalot ajateltiin alun perin väliaikaisiksi, minkä takia nyt 50 vuotta myöhemmin suuri osa esimerkiksi lähiöiden rakennuskannasta vaatii perusparannusta tai jopa purkamista.

2000-luvulla rakennuksia ajatellaan jo pysyvimpinä elementteinä kaupunkiympäristössä, ja pyritään rakentamaan rakennuksia, joita on helppo korjata ja ylläpitää. Emme voi kuitenkaan koskaan olla varmoja siitä, mitä nyt rakennettavista rakennuksista ajatellaan

30 tai 50 vuoden päästä. Ranskalaiset arkkitehdit Anne Lacaton ja Jean-Philippe Vassal tunnetaan heidän periaatteestaan, jonka mukaan ei pidä ikinä purkaa. Heidän käsityksensä kestävyydestä muodostuu taloudellisesta, ympäristöllisestä ja sosiaalista aspektista. (Valencia 17.3.2021) Rakentamisen painopisteen siirtyminen uudisrakentamisesta täydennys- ja korjausrakentamiseen tapahtuu hitaasti, mutta juuri Lacatonin ja Vassalin kaltaisten arkkitehtien avaukset aiheeseen ovat tervetulleita. Muutoksesta kertoo myös se, että vuosien 2017 ja 2019 Mies van der Rohe -palkinnot ovat menneet korjausrakentamiskohteille. Palkinto myönnetään tunnustukseksi laadukkaalle arkkitehtuurille Euroopassa.

Anne Lacaton puhuu myös siitä, miten nykypäivänä emme ikinä työskentele tyhjän tilan kanssa, vaan aina on jokin konteksti, paikka tai kulttuuri, johon rakennetaan, ja joka on otettava huomioon suunnittelun alusta alkaen. (Lacaton 2018) Suunnittelussa harvoin on kyse pelkästään asioiden parantamisesta, vaan myös kerrosten lisäämisestä jo olemassa olevaan historialliseen jatkumoon. Tämä luo niin rikasta ympäristöä kuin mielenkiintoisia projekteja suunnittelijoillekin.

Lacaton sanoo aina aloittavansa korjausprojektin suunnittelun olemassa olevan rakennuksen hyvien puolien tarkastelulla ja käyttää sitä hyödyksi suunnittelussa. Se mikä ei toimi, sitä voi muuttaa, vaihtaa tai ottaa pois. Puhtaalta pöydältä aloittaminen on hyvin harvoin vaihtoehto, koska kaikissa rakennuksissa on löydettävissä jotain hyvää ja käyttökelpoista. Esimerkiksi heikkoa rakennetta voidaan vahvistaa ja hyödyntää yhdistämällä siihen uudempaa rakennetta.

Sen sijaan, että olemassa olevaa tilaa muutettaisiin, siihen lisätään uutta tilaa ja tehdään siitä toimivampi, rikkaampi. Usein 1960–1980-luvuilla rakennettuja lähiörakennuksia haukutaan rumiksi tai niiden muodostamaa ympäristöä yksitoikkoiseksi. Jos lähiörakennusten purkamiseen on yhtenä syynä niiden ulkonäkö, ehostavalla arkkitehtuurilla voitaisiin vaikuttaa huomattavan positiivisesti siihen, miten lähiöt nähdään ja koetaan.

Lacatonin mukaan yksityisen sektorin rakentajat ovat iso osasy purkamiseen. Hän pohtii, miten yhdestä tontista vastuussa oleva rakennuttaja voi huolehtia kaupunkiin syntyvän julkisen tilan laadukkuudesta tai ylipäänsä suuremman mittaluokan suunnittelusta. Lähtökohtaisesti rakennusyhtiö huolehtii oman taloutensa ylläpidosta sekä voiton maksimoinnista, jolloin yhteisen ympäristön suunnittelemiseen heillä ei jää varsinaisesti mitään motiivia. Viihtyisän kaupunkiympäristön suunnittelu jää täysin yksittäisten arkkitehtien sekä kaupungin oman aktiivisuuden varaan, jolloin ei voida taata laadukkaan ja aikaa kestävän kaupunkirakenteen syntymistä (Lacaton 2018).

4.3 Onko kaupunkirakentamisen kestävyys edes mahdollista?

Jotta rakentaminen olisi siis kestävä, on rakennuksen elinkaaren lisäksi otettava huomioon ympäristö ja kulttuurihistoriallinen konteksti, jossa kaupunkirakentamista tarkastellaan. Purkaminen ei ole lähtökohtaisesti koskaan kestävä ratkaisu. Tällä hetkellä tehokkuudesta ja voitontavoittelusta pitkälti koostuvat asuntomarkkinat eivät kuitenkaan tue purkamisesta luopumista tai edes sen vähentämistä, joten uudisrakentamisen laadun kanssa ei pidä tehdä kompromisseja.

Jotta purkamista ei tarvitsisi edes harkita vaihtoehtona ympäristön ehostamiselle, on meidän pidettävä huoli lähtökohdiltaan heikommastakin kaupunkirakenteesta. Solidaarisuus lähiöitä ja ajan saatossa rapistuvaa rakennuskantaa kohtaan kantaa pitkälle, jos haluamme pitää huolta tällaisten alueiden asukkaista. Lempeä asenne eri aikakausien arkkitehtuuria kohtaan auttaa ymmärtämään suunnittelun lähtökohkia ja ottamaan ne huomioon, kun lähdetään ratkaisemaan historiasta kumpuavia ongelmia nykyaikaisin ratkaisuin, olivatpa ne sitten rakennusteknisiä tai sosiaalisia.

Lähiöiden huonosta maineesta olisi helpoin päästä eroon purkamalla ne kokonaan ja rakentamalla tilalle uudisrakennuksia. Ongelmat eivät kuitenkaan poistu tällä tavalla, vaan siirtyvät ainoastaan muualle. Lähiöitä on myös mahdollista kehittää sisältä päin kestävämpään suuntaan kuuntelemalla niiden asukkaita ja asukasyhdistyksiä, jotka usein tuntevat itse parhaiten asuinalueensa ongelmat. Kestävä kaupunkirakentaminen on mahdollista, jos se tehdään asukkaita kuunnellen, olemassa olevaa rakennuskantaa hyödyntäen ja korjaamalla vain sitä, joka on välittömässä korjauksen tarpeessa. Purkaminen on näiden keinojen ohella se ratkaisu, jota hyödynnetään, kun kaikki muut mahdollisuudet on suljettu pois.

5. CASE MERI-RASTILA

Kuva 1. Meri-Rastila on rakennettu pitkälti 1990-luvulla. Kolmekymmentä vuotta myöhemmin sitä uhkaa laajamittainen purkaminen. *Yksityinen kuvaaja Jonik, Wikipedia.org*

Vuosaaren länsiosassa sijaitsevaan Meri-Rastilaan on suunnitteilla laaja täydennysrakentaminen, joka toteutetaan täysin purkavalla ajatuksella vanhaa säästämättä. Näin alueen tontit saadaan hyödynnettyä jopa kolme kertaa tehokkaammin kuin miten niitä nyt hyödynnetään. Vanhojen matalien ja väljästi rakennettujen kiinteistöjen tilalle halutaan tiivistä uudisrakentamista. (Lohilahti, 2018)

Jotta purkaminen ja tiiviimpi täydennysrakentaminen olisi asukkaiden näkökulmasta aikaa kestävä vaihtoehto, on alueen palveluiden määrän kasvettava samassa suhteessa asukasluvun kasvun kanssa. Jos lähiöitä tiivistetään vain asuinrakentamisella ilman palveluita, asumismuotojen lisääminen ei monipuolista asukasprofiilia tai tee siellä asumisesta kestävä, vaan saattaa jopa eriyttää aluetta entisestään.

Tällä hetkellä Meri-Rastilan asukkaista noin kolmasosa on maahanmuuttajataustaisia. Täydennysrakentamisella Helsingin Kaupunki haluaa nostaa alueen profiilia ja

houkutella lisää omistusasunnon ostajia. (Lohilahti, 2018) Suunnitelmissa on alueen segregaaation pahenemisen estäminen. Tämänhetkistä vuokrapainotteista aluetta pyritään monipuolistamaan lisäämällä omistusasuntojen määrää. Tämän ohella alueelle on suunnitteilla lisätä liiketiloja ja julkisia palveluita. Purettavien talojen tilalle on kaavamuutoksen mukaisesti tarkoitus rakentaa vähintään viisikerroksisia kerrostaloja. (Bäckgren, 2021) Suuri osa Meri-Rastilan tonteista on Helsingin kaupungin omistuksessa, ja tonteilla institutionaalisia toimijoita, kuten Heka ja Hoas. Tämä helpottaa kaavamuutosten läpiviemistä sekä tonteilla olevien rakennusten purkuprosessia.

Vuonna 2017, kun Meri-Rastilan kehittämisestä oli esillä asemakaavaluonnos, vain kahden tontin haltijat olivat suostuvaisia purkamaan tonttiansa rakennukset. Tämän seurauksena uudisrakennukset olisi pitänyt rakentaa viheralueille, eikä jo olemassa oleville tonteille. Tämä luonnollisesti yksipuolistaisi ympäristöä ja tekisi siitä epäviihtyisimmän. Vuodessa kuitenkin ehti tapahtua paljon, ja jo vuonna 2018 paljon suurempi osa tontinhaltijoista oli kiinnostunut purkamisesta ja tonteilleen täydennysrakentamisesta, mikä puolestaan vähentää tarvetta rakentaa viheralueilla. (Lohilahti, 2018)

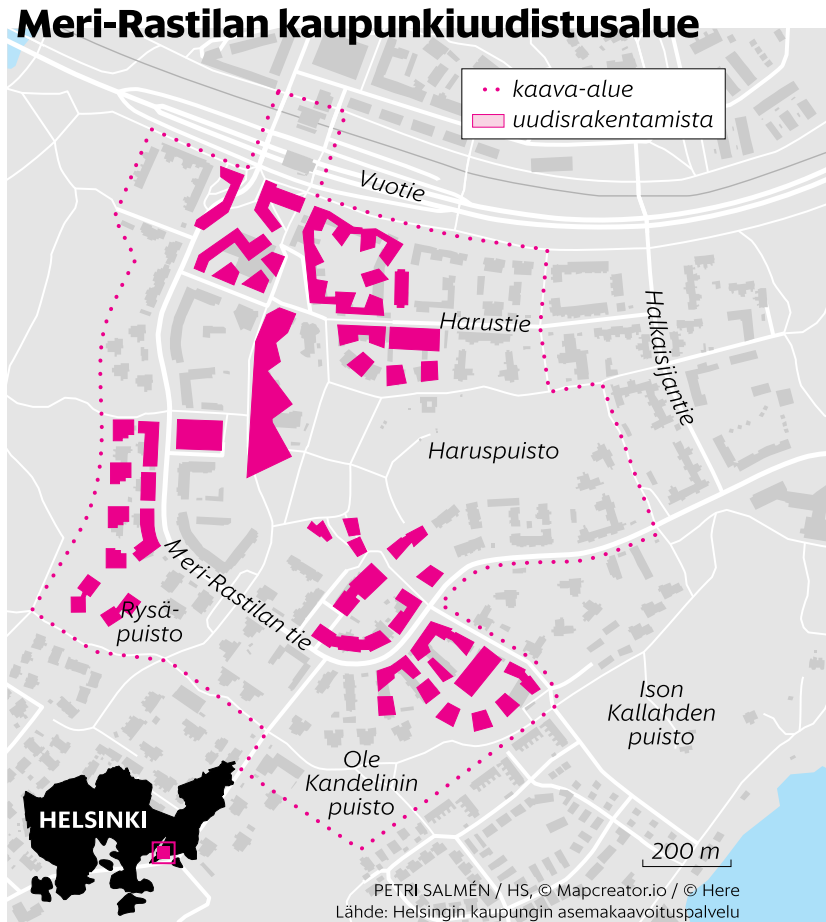
Helsingin kaupungin Vuosaarta koskevassa aluesuunnitelmassa kuvataan Meri-Rastilan länsiosaan käynnissä olevaa asemakaavahanketta näin:

”Asemakaavan tavoitteena on kohentaa alueen julkisia ulkotiloja ja palveluita, etsiä paikkoja täydennysrakentamiselle ja uudistaa metroaseman ja ostarin alue. Kaava mahdollistaa asuntojen rakentumisen noin 2400 uudelle asukkaalle.”

Itäosaan ollaan suunnittelemassa täydennysrakentamista vielä tämän lisäksi 2000 tuhannelle henkilölle, joten koko Meri-Rastilan asukasluvun olisi tarkoitus kasvaa melkein 4500 asukkaan verran. (Kalliala et al. 2019, 17) Vuonna 2018 asukasluku Meri-Rastilassa oli 5300. Suunnitteilla olleet asemakaavamuutokset hyväksyttiin vuonna 2021 kaupunginvaltuustossa. Molemmista kaavoista on valitettu, eivätkä ne ole vielä vuonna 2022 lainvoimaisia. (Jehromi 2022)

Meri-Rastilan mittakaava on tällä hetkellä hyvin inhimillinen. Rakennuskanta on väljää ja matalaa sekä postmodernistiselle rakennustyyliille tyypilliseen tapaan värikästä ja monimuotoista. Tiivistämällä kaupunkiympäristöä ja lähes tuplaamalla alueen asukasluvun Meri-Rastila tulisi muuttumaan voimakkaasti hyvin erilaiseksi alueeksi. Alueen asukaskuntaa lisäämällä ja monipuolistamalla sinne olisi myös mahdollista saada enemmän palveluita. Meri-Rastilassa on jo tällä hetkellä hyvät liikenneyhteyden Metron ja monen linja-autoreitin varrella.

Lisäämällä Meri-Rastilan alueelle nykyistä enemmän rakennuksia ja infrastruktuuria on riskinä viheralueiden pieneneminen. Helsingin kaupunki on tunnettu laajoista ja toisiinsa kytkeytyneistä puistoista ja viheralueista, ”vihersormista”. Sormien kaventuessa myös monen eliölajin elinpiiri kapenee, niin myös ihmisen, joka ulkoilee ja viettää aikaa luonnossa. (Jaakkola et. Al. 2016, 9)

Kuva 2. Meri-Rastilaan suunniteltu uudisrakentaminen. Uudisrakentamisen myötä alueen asukasluvun olisi määrä lähes tuplaantua. *Petri Salmén, HS.fi*

5.1 Meri-Rastilan purkamisen tarkastelu

Meri-Rastilan laajamittaista purkamis- ja täydennysrakentamisoperaatiota tarkasteltaessa on hyvä miettiä, kenelle oikein luomme kestävästä kaupunkia. Helsingin kaupungin omistaessa suuren osan alueen tonteista ja sen tiivistäessä rakennuskantaa, on se suurin rahallinen hyötyjä. Huomattavan suuret hyötyjät ovat myös rakennusliikkeet, joiden on määrä rakentaa alueen uudisrakennukset. Vähiten uudistuksesta tuntuisi hyötyvät alueen vähävaraiset asukkaat, joiden mielipiteellä ei ole

väliä isoille toimielimille, jotka päättävät alueen tulevaisuudesta. Väistämättä alueen kasvojenkohotuksen myötä asuntomarkkinat vilkastuvat ja niin vuokrat kuin omistusasuntojenkin hinnat nousevat. Vaikka Helsingin kaupunki lupaisikin rakentaa alueelle vähintään yhtä paljon tuettua vuokra-asumista kuin mitä siellä nyt on, voi vähävaraisimpien olla pakko etsiä itselleen uusi koti muualta alueen yleisen hintatason noustessa.

Alueen suurin osa purettaviksi suunnitelluista rakennuksista on rakennettu vasta 30 vuotta sitten, eli ne eivät vielä ole päässeet edes peruskorjausikänsä asti. Peruskorjaus, kallis julkisivusaneeraus ja putkiremontti koetaan yleensä niin korjaavan tahon kuin asukkaankin näkökulmasta taloudellisena taakkana, joka pystyttäisiin Meri-Rastilassa välttämään purkamisella ja uusien asuintalojen rakentamisella. Taloudellisesta näkökulmasta idea on hyvä, mutta kestävän kaupunkirakentamisen kannalta kyseenalainen. Jos tulevaisuudessakin aina kun rakennuskannan ylläpitäminen alkaa käydä työlääksi tai kalliiksi ehdotetaan tilanteen ratkaisemiseksi purkamista, alkaa kaupunki näyttäytyä kertakäyttöisenä ja historiasta irrallisena välineenä.

Meri-Rastilaan suhtaudutaan julkisessa keskustelussa positiivisesti. Tähän on syinä todennäköisesti alueen hyvä sijainti, sen luonnonläheisyys ja hyvät julkiset kulkuyhteydet. Alueessa nähdään paljon potentiaalia täydennysrakentamiselle. Se miten paljon alueen kehittämisen yhteydessä tullaan purkamaan tai säästämään vanhoja rakennuksia, tulee vaikuttamaan sen tulevaisuuteen voimakkaasti. Monet Meri-Rastilan asukkaista kokevat sen matalat ja värikkäät rakennukset viihtyisiksi ja ympäristön miellyttäväksi, kun taas osa olisi valmis purkamaan paljon suunniteltua enemmänkin. Joka tapauksessa alue on näille kaikille ihmisille koti, jonka muokkaamisessa on oltava sensitiivinen ja annettava kaikille tasa-arvoinen mahdollisuus pitää aluetta kotinaan myös uudisrakentamishankkeen jälkeen.

6. YHTEENVETO

Kaupungin vanhenemiseen ja patinoitumiseen olisi suhtauduttava solidaarisesti, jotta kaupunki voidaan ymmärtää kestäväksi. Purkaminen on aina jonkin jo olemassa olevan yhteiskunnan osan poistamista, ja se vaatii asukkailtakin aina uudestaan orientoitumista omaan elinympäristöönsä. Empaattinen suhtautuminen rapistuvaa lähiötä kohtaan auttaa löytämään sille ominaiset ja positiiviset piirteet, ne, joita lähiön asukkaatkin arvostavat ja vaalivat.

Moni lähiö hyötyisi lisärakentamisesta, vaikka mitään ei purettaisikaan. Vain välttämättömän korjaaminen on keino, jolla voidaan säästää niin rahaa kuin välttää asukkaiden ympäristön muuttuminen vieraaksi. Tätä kautta ihmiset voisivat myös oppia sietämään vanhentuvaa ympäristöään paremmin. Kaikki vanhentunut ei ole käyttökelvotonta, vaan sille on oma paikkansa niin eri ikäluokkien kuin kulttuurienkin keskuudessa. Yksi vaalii erillistä ja suurta keittiötä väljässä kolmiossaan, joku toinen kokee viihtyisäksi vanhan puut taloyhtiönsä sisäpihalla. Kodin tuntu syntyy sitä käyttäessä, siitä kun sinne jättää oman jälkensä, oli koti upouusi tai jo valmiiksi eletty.

Lähiöiden yhteisöllisyys ja naapurustoon kuulumisen tunne syntyvät ajan saatossa, ja niiden muodostuminen täysin uusille asuinalueille on paljon haastavampaa kuin vanhempaan lähiöön. Uudisrakennusten yhteydessä on harvoin laajoja yhteistiloja tai suurta pihaa, josta pitää yhdessä huolta. Toisin oli 1960-luvun asuinkorttelissa, jossa pihat olivat väljiä ja jokaiseen taloon suunniteltiin myös vähintään oma pesutupa.

Miksi sitten puramme vanhaa ja toimivaa? Tehokkuusajattelu ja rakennustekniikan kehittyminen taloudellisen hyödyntävoittelun ohella ovat syitä, jotka ajavat usein inhimillisten syiden ohi purkamista harkittaessa. Vanhan säästäminen ja käytön uudelleensuunnittelu vaativat aina koko rakennusprosessin kaikilta osallisilta luovuutta ja enemmän vaivaa kuin tyhjältä pöydältä aloittaminen. Inhimilliset syyt, kuten sosiaalisten rakenteiden säästäminen, löyhän kaupunkirakenteen ilmavuuden mukavuus ja inhimillinen mittakaava eivät ole tämän päivän rakentamisessa prioriteetteja, vaan ne koetaan usein tehokasta rakentamista hidastaviksi ja vaikeuttaviksi tekijöiksi.

Toisin sanoen syynä siihen, miksi puramme, vaikka voisimme yhtä hyvin säästää, ovat yhteiskunnan rakenteet ja asenteet, jotka ohjaavat kaupunkisuunnittelua. Kriittisesti ja varsinkin ympäristön näkökulmasta tarkasteltuna voi olla vaikea löytää purkamiselle hyviä syitä. On kuitenkin pidettävä mielessä, että ihminen ei toimi täysin tilastojen ja

tutkimusten varassa päättäessään asioista, vaan toimintaa värittää aina hänen omat asenteensa, mielipiteet, kokemukset ja sosiaalinen konteksti. Purkamispäätös on usein helpompi ja mukavampi tehdä kuin vaivalloinen säästäminen ja siihen adaptoituminen. Ennen kaikkea meidän olisi siis tarkasteltava omia asenteitamme, kun mietimme sitä, kenelle rakennamme tai kenen takia puramme.

Ihmiskunta on jo satoja vuosia hyödyntänyt ympäristöään omiin itsekkäisiin tarkoituksiinsa. Luonto ja luonnonvarat on vielä viisikymmentäkin vuotta sitten nähty vain resursseina, jotka ovat ihmisen vapaassa käytössä. Tämän ajattelutavan muutos on edelleen käynnissä, ja arvostuksemme luonnollista elinympäristöämme kohtaan on hiljalleen kasvamassa. Niin kauan kuin on taloudellisesti kannattavaa rakentaa uutta, käyttää uusia raaka-aineita ja laajentaa rakentamista ennen rakentamattomille alueille, tulee yhteiskunta valitsemaan vaivattomamman reitin ja purkamaan.

Lähiö on ikkuna yhteiskunnan tapaan kohdata rakenteellisia ja rakentamisesta johtuvia ongelmia. Vanhentunut ja syrjäinen lähiö on helppo tuomita purettavaksi jo sen negatiivisen imagonkin takia. Vasta kun lähiöt aletaan nähdä empaattisesti tärkeinä osina yhteiskuntaa, voimme sanoa pyrkivämme kestävään kaupunkikehitykseen ja jättävämmme seuraaville sukupolville kestäväää rakennusperintöä hoidettavaksi.

7. LÄHTEET

- Bäckgren, N. 2022. *Meri-Rastila on kuin aikamatka 1990-luvulle, mutta kohta sieltä hävitetään kokonaisia kortteleita – Osa taloista ei ehdi edes 30 vuoden ikään*. Helsingin Sanomat 19.1.2021. Saatavissa: <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000007749057.html> (Noudettu 23.10.2022)
- Broner-Bauer, K. 1990. *Mitä on luova arkkitehtuuri?* Teoksessa: K. Broner-Bauer, toim. 1991. *Arkkitehtuuri ja maailmankuva*. Oulu: Kaleva (Viitattu 20.3.2022)
- van Gent, W., Hochstenbach, C. 2020. *The impact of gentrification on social and ethnic segregation*. Teoksessa: Musterd, S., toim. 2020. *Handbook of Urban Segregation*. Iso-Britannia: Edward Elgar Publishing. Saatavissa: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/reader.action?docID=6155246>
- Hankonen, J. 1994. *Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta*, Tampere: Otatieto Oy & Gaudeamus
- Honkatukia, M. 2013. *Lähiöistä halutaan muovata asumisen brändejä*. Yle 24.8.2013. Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-6793028> (Noudettu 26.1.2022)
- Huuhka, S. 2010. *Kierrätys Arkkitehtuurissa*, Diplomityö. Tampere: Tampereen Teknillinen Yliopisto. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/123456789/6547/huuhka.pdf?sequence=3>
- Jaakkola, M. et al. 2016. *Helsingin viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelma*. Saatavissa: https://www.hel.fi/hel2/ksv/julkaisut/aos_2016-2.pdf (Noudettu 24.10.2022)
- Jacobs, J., 1961. *The death and life of great american cities*. New York: Random House.
- Jehromi, B. 2022. *HS jalkautui asuinalueelle, joka käy nyt läpi rajua muutosta – Tutkija: ”Pienituloisia ihmisiä ei ole ollut tarkoitus keskittää Meri-Rastilaan”*. Helsingin Sanomat 21.8.2022. Saatavissa: <https://www.hs.fi/kaupunki/helsinki/art-2000008995690.html> (Noudettu 21.10.2022)
- Junnila, L. 2019. *Lähiökylä. Tutkimus yhteisöllisyydestä ja eriarvoisuudesta*. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin Yliopisto. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-768-703-4>
- Korttinen, M. 1982. *Lähiö*. Keuruu: Otava.
- Leino, H., Wallin, A. & Laine, M. 2022. *Ekogentrifikaatio suomalaisessa kaupunkikehityksessä: Havaintoja Tampereelta*. *Yhdyskuntasuunnittelu*, 60(2), 10–32. Saatavissa: <https://journal.fi/yhdyskuntasuunnittelu/article/view/110984> (Noudettu 12.10.2022)
- Lilius, J. 2022. *Sopiiko gentrifikaatio suomalaiseen suuhun?* *Yhdyskuntasuunnittelu*, 60(2), 4–6. Saatavilla: <https://doi.org/10.33357/ys.121704> (Noudettu 12.10.2022)
- Luhtakallio, E. & Mustaranta, M. 2017. *Demokratia suomalaisessa lähiössä*. Helsinki: Into kustannus.

Norokorpi, P. 2011. *Jättilasku- nämä talot hajoavat ennen aikojaan*. Iltasanomat 28.10.2011. Saatavissa: <https://www.is.fi/taloussanomat/art-2000001730123.html> (Noudettu 12.10.2022)

Pakkala, P. 2019. *Asumalähiörakentaminen 1900-luvun jälkipuolella*. Saatavissa: <https://www.rakennettuhyvinvointi.fi/en/asumisen-alueet/asumalahiorakentaminen-1900-luvun-jalkipuolella> (noudettu 22.10.2022)

Parmatic Oy, n.d. *Purkubuumi valtaa rakennusalaan – vanhaa ei korjata vaan puretaan ja rakennetaan tilalle uutta*. Saatavissa: <https://www.parmatic.fi/purkubuumi-valtaa-rakennusalaan/> (noudettu 21.10.2022)

Salmela, M. 2010. *Puolen miljoonan asunnon remontti*, Helsingin Sanomat Teema.

Smith, N. 2002. *New Globalism, New Urbanism: Gentrification as Global Urban Strategy* *Antipode*, 34(3), 427–450. Saatavissa: <https://doi.org/10.1111/1467-8330.00249> (Noudettu 14.10.2022)

Stjernberg, M. *Suomalaisten 1960- ja 1970-lukujen lähiöiden sosioekonominen kehitys ja alueellinen eriytyminen*, 2015, Yhteiskuntapolitiikka, s. 547-561

Stjernberg, M. 2015. *Uusi kaupunkiköyhyys ja lähiöiden peruskorjaus*, Suomen Akatemian päätösseminaari. Helsinki. Saatavissa: <https://docplayer.fi/10487383-Uusi-kaupunkikoyhyys-ja-lahioiden-peruskorjaus.html> (Noudettu 20.10.2022)

Timonen, V. 2019. *Lotta Junnilainen tutki viisi vuotta hyljeksittyjä asuinalueita ja ymmärsi, että ne ovat väärinymmärrettyjä*, HS.fi 15.2.2019. Saatavissa: <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006001909.html> (Noudettu 21.10.2022)

Toivola, C. 2013. *Helsingin yleiskaava, Uudistava täydentäminen – purkava saneeraus*. Saatavissa: https://www.hel.fi/hel2/ksv/julkaisut/yos_2013-9.pdf (Noudettu: 24.10.2022)

Valencia, N. 2021 *Why Lacaton & Vassal Won the 2021 Pritzker Prize*. ArchDaily 17.3.2021 Saatavissa: <https://www.archdaily.com/958567/why-lacaton-and-vassal-won-the-2021-pritzker-prize> (Noudettu 14.10.2022)

Ylitalo, S. 2021. *Korjaaminen kannattaa aina*, Arkkitehtiutiset 14.4.2021. Saatavissa: <https://www.safa.fi/arkkitehtiutiset/korjaaminen-kannattaa-aina/> (Noudettu 12.10.2022)

Lohilahti, O. 2018. *Helsingin Meri-Rastila rakennettiin vain 25 vuotta sitten, nyt metroaseman tienoilta aiotaan purkaa kymmeniä kerrostaloja – ”Tämä on kauhea, häpeäpilkku, tästä voi hankkiutua eroon”* Helsingin Sanomat 29.3.2018. Saatavissa: <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005621931.html> (Noudettu 23.10.2022)

Yle Areena. 2018. Kalle Haatanen: *Demokratia suomalaisessa lähiössä*, podcast, 23.3.2018. Saatavissa: <https://areena.yle.fi/podcastit/1-4327890> (Noudettu 12.10.2022)

8. KUVALÄHTEET

Kuva 1: Yksityinen kuvaaja Jonik, 2004. *Yleisnäkymä Meri-Rastilasta* [valokuva].

Saatavissa: <https://fi.wikipedia.org/wiki/Meri-Rastila> (noudettu 27.10.2022).

Kuva 2: Petri Salmén, HS, 2021. *Meri-Rastilan kaupunkiudistusalue*. [valokuva]

Mapcreator.io. Saatavissa: <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000007782149.html>

(Noudettu 25.10.2022)